

निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीले शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा पारेको प्रभाव

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन विभाग
अन्तरगत स्नातकोत्तर तह एम.एड दोस्रो वर्षको Ed-598 विषयको आंशिक आवश्यकता
परिपूर्तिका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

हरि ढकाल

परीक्षा रोल नं. २१४०००९/२०६८

त्रि.वि.द.नं. ९-१-२१४-३७५-२०००

शैक्षिक वर्ष २०६६/०६७

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन विभाग

कोसीहरैचा, मोरङ

फाल्गुन, २०७१

निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीले शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा पारेको प्रभाव

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन विभाग
अन्तरगत स्नातकोत्तर तह एम.एड दोस्रो वर्षको Ed-598 विषयको आंशिक आवश्यकता
परिपूर्तिका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

हरि ढकाल

परीक्षा रोल नं. २१४०००९/२०६८

त्रि.वि.द.नं. ९-१-२१४-३७५-२०००

शैक्षिक वर्ष २०६६/०६७

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन विभाग

इन्द्रपुर, मोरङ

फाल्गुन, २०७१

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा सम्बन्ध प्राप्त

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस SUKUNA MULTIPLE CAMPUS

पत्र सङ्ख्या :
चलानी नम्बर :

इन्द्रपुर, मोरङ ☎ : 021-545617

INDRAPUR, MORANG ☎ : 021-545717

स्थापित : २०४८ फ्याक्स : 021-545717

E-mail: sukunac@yahoo.com

मिति

विषय : सिफारिस पत्र ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, सुकुना बहुमुखी क्याम्पस स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) द्वितीय वर्षको पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन मूल विषयको आवश्यकता पूरा गर्नको लागि हरि ढकालले निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीले सिकाइ उपलब्धिमा पारेको प्रभाव शीर्षकमा तयार पार्नु भएको शोधपत्र स्वीकृतिका लागि मूल्याङ्कन समितिमा पेस गरिएको छ ।

.....
ऋषिराज धिमाल

शोध निर्देशक

मिति : २०७१/

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा सम्बन्ध प्राप्त

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस SUKUNA MULTIPLE CAMPUS

पत्र सङ्ख्या :
चलानी नम्बर :

इन्द्रपुर, मोरङ ☎ : 021-545617

INDRAPUR, MORANG ☎ : 021-545717

स्थापित : २०४८ फ्याक्स : 021-545717

E-mail: sukunac@yahoo.com

मिति

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय सुकुना बहुमुखी क्याम्पस, इन्द्रपुर मोरङ, पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन विषय लिई शिक्षाशास्त्र सङ्काय स्नातकोत्तर तहमा अध्ययनरत छात्र हरि ढकालले एम.एड्. द्वितीय वर्षको आंशिक आवश्यकता पूरा गर्नका लागि तयार गर्नु भएको निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीले सिकाइ उपलब्धिमा पारेको प्रभाव शीर्षकको शोधपत्र मूल्याङ्कन गरी मूल्याङ्कन समितिबाट स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

क्र.स.	नाम	पद	हस्ताक्षर
१.	लक्ष्मीकुमार श्रेष्ठ	विभागीय प्रमुख
२.	ऋषिराज धिमाल	शोध निर्देशक
३.		बाह्य परीक्षक

मिति : २०७१ / /

कृतज्ञताज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षा शास्त्र संकाय अर्न्तगत पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन विभाग स्नाकोत्तर तह दोश्रो वर्ष शोधपत्र लेखन कार्यको आशिक आवश्यकता पूरा गर्न निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीले शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा पारेको प्रभाव शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र तयार गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्र पूरा गर्न प्रारम्भ देखी अन्त्य सम्म नियमित सुपरिवेक्षण, मार्ग निर्देशन गर्नु हुने शोधनिर्देशक सहायक प्रध्यापक श्री ऋषिराज धिमाल र अमूल्य सुभाब दिनु हुने सहायक प्रध्यापक श्री भोजराज घिमिरे र शोधलाई आवश्यक सुभाब र स्विकृती प्रदान गर्नु हुने विभागिय प्रमुख उपप्रध्यापक श्री लक्ष्मीकुमार श्रेष्ठ ज्यूमा हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु साथै यस विभागका सम्पूर्ण आदरणीय गुरुहरूप्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

अध्ययनको क्रममा तथ्याङ्क एवम् सूचना उपलब्ध गराएर सहयोग पुऱ्याउनु हुने नमुना छनौटमा परेका विद्यालयको प्र.अ., शिक्षक, वि.व्या.स. अध्यक्ष, श्रोतव्याक्ति, विद्यार्थी र अभिभावकरूप्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । साथै अध्ययनको क्रममा अमूल्य सहयोग र सुभाब दिने मित्रहरूप्रति पनि आभार व्यक्त गर्दछु । शोध पत्र लेखन कार्यमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा निरन्तर सहयोग पुऱ्याउने सम्पूर्ण महानुभावलाई पनि हृदय देखिनै धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा यस शोध पत्रलाई कम्प्युटर टाइप गरी विषेश सहयोग पुऱ्याउने मोर्डन डिजिटल फोटो स्टुडियो तथा कम्प्युनिकेशन सेन्टरका प्रोपोराइटर श्री धर्मेन्द्र दुलाललाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

हरि ढकाल

शोधसार

निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीले शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा पारेको प्रभाव शोध शीर्षकको मुख्य उद्देश्य हाल प्रथमिक तहमा लागु गरिएको निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीले बालबालिकाको सिकाइ तथा उनीहरूको दैनिक व्यावहारमा पारेको प्रभावको वास्तविक अवस्थाको सही यथार्थ पत्ता लगाउनु रहेको छ । यो अनुसन्धान गुणात्मक र परिमाणात्मक दुवै ढाँचामा आधारित छ । यस अध्ययनमा मोरङ जिल्ला बाहुनी स्रोतकेन्द्र अन्तर्गत पर्ने २४ वटा सामुदायिक विद्यालयहरू जनसङ्ख्याको रूपमा रहेका छन् । नमूना छनोट गर्दा सामान्य सम्भावनायुक्त नमूना छनोट विधि प्रयोग गरिएको छ । नमूना छनोट गर्दा लिङ्ग, क्षेत्र, भौगोलिक अवस्था, जातजातिका आधारमा छनोट गरिएको छ भने अनुसन्धानका साधनमा अन्तरवार्ता सूची, प्रश्नावली र प्रत्यक्ष अवालेकन विधिको प्रयोग गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्न नमुनामा परेका विद्यालयमा गरिएको अध्ययनमा सबै जसो विद्यालयको विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्दा निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणाली नै प्रयोग गरिएको पाइयो तर आवश्यक मापदण्ड प्रयोग गरेको पाइएन । विद्यार्थीको दैनिक व्यावहार वा सिकाइको स्तर लेखाजोखा गरी रेकर्डलाई यथोचित तवरले राख्ने गरेको पाइएन । निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीलाई प्रभावकारी तरीकाले सञ्चालन गर्न समयमा तालिम उपलब्ध नहुनु, सबै विद्यालयमा शिक्षक निर्देशिका उपलब्ध नहुनु, पर्याप्त शिक्षक दरबन्दी नहुनु, विद्यालयमा शैक्षिक तथा भौतिक वातावरण उपयुक्त नहुनु, विद्यालयमा शिक्षक तथा विद्यार्थी उपस्थिति कम हुनु, अनुगमन गर्ने निकायको प्रभावकारी तरीकाले अनुगमन नहुनु मुख्य समस्या रहेको पाइयो । त्यसैगरी यसको कार्यान्वयनमा विभिन्न जटिलता भएपनि आफ्नो जिम्मेवारी तथा कर्तव्यबाट पछि नहटी दत्तचित्त भएर लागि रहनु पर्दछ । यसका लागि नमुनामा परेका केही शिक्षकहरू लागि परिरहेका पाइयो । सबैलाई यस कार्यमा लगाउन तथा अनुगमन र तालिमको खाँचो रहेको पाइयो । यसरी कार्यान्वयनमा देखिएको हरेक समस्याहरूलाई सुधार गर्दै लाने क्रममा सरोकारवालाहरू लागि परिरहेको पाइयो ।

यस शोधपत्रका मुख्य सुझावहरूमा विद्यालयमा सम्बन्धित निकायबाट निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीको कार्यान्वयन सम्बन्धमा कडाइकासाथ निरीक्षण र अनुगमन हुनुपर्ने, प्र.अ. र शिक्षकलाई तालिमको व्यवस्था हुनु पर्ने, समयमा नै पाठ्यपुस्तक उपलब्ध हुनुपर्ने, विद्यालयमा प्रशस्त शिक्षक दरबन्दी हुनु पर्ने, प्र.अ. र शिक्षकहरूलाई दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्था गर्नु पर्ने तथा विद्यालय तथा विद्यार्थीको शैक्षिक स्तर माथि उकास्न जागरुक हुनु पर्ने रहेका छन् ।

विषयसूची

पृष्ठ संख्या

सिफारिस पत्र
स्वीकृति पत्र
कृतज्ञताज्ञापन
शोधसार
तालिकासूची

परिच्छेद एक : परिचय

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमी	१
१.२ समस्याको कथन	४
१.३ अध्ययनको औचित्य	५
१.४ अध्ययनको उद्देश्य	६
१.५ अनुसन्धानात्मक प्रश्नहरू	७
१.६ अध्ययनको परिसिमा	७

परिच्छेद दुई : सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन र सैद्धान्तिक खाका

२.१ सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन	८
२.२ सैद्धान्तिक आधार	११
२.३ पुनरावलोकनको उपदेयता	१२

परिच्छेद तीन : अध्ययन विधि

३.१ अनुसन्धानात्मक ढाँचा	१३
३.२ जनसंख्या	१३
३.३ नमुनाको आकार र नमुना छनौट विधि	१३
३.४ नमुनाको छनौटको आधार	१३
३.५ अनुसन्धानका साधनहरू	१४
३.५.१ विद्यालय सर्वेक्षण फारम	१४

३.५.२ अन्तर्वार्ता प्रश्नावली	१४
३.६ तथ्याङ्कको स्रोत	१४
३.६.१ प्राथमिक स्रोत	१४
३.६.२ द्वितीय स्रोतहरू	१५
३.७ तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया	१५
३.८ तथ्याङ्कको विश्लेषण प्रक्रिया	१५

परिच्छेद चार : नतिजाको छलफल

४.१ निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणाली कार्यान्वयनको अवस्था	१६
४.१.१ निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीको वर्तमान अवस्था	१६
४.१.२ निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीको अनुगमन	१७
४.१.३ पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेको मापदण्ड प्रयोगको अवस्था	१८
४.१.४ कार्यसंचयिका प्रयोगको अवस्था	२०
४.२ निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीले सिकाइ उपलब्धिमा पारेको प्रभाव	२१
४.२.१ शिक्षण सिकाइमा विद्यार्थीको सहभागिता	२१
४.२.२ विद्यार्थीको सिकाइमा शिक्षकको सहभागिता	२२
४.२.३ विद्यार्थीको व्यवहारमा परिवर्तनमा पारेको प्रभाव	२४
४.२.४ विद्यार्थीको विद्यालयमा दैनिक उपस्थितिमा पारेको प्रभाव	२५
४.२.५ अतिरिक्त क्रियाकलापले पारेको प्रभाव	२६
४.२.६ विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि	२७
४.३ निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीको कार्यान्वयनमा देखिएका समस्याहरू	२८
४.३.१ शिक्षक तालिम	२८
४.३.२ कक्षाकोठा	२९
४.३.३ विद्यार्थीको चाप	३०
४.४ समस्या समाधानका लागि उपायहरूको अवस्था	३०

परिच्छेद पाँच : प्राप्ति, निष्कर्ष र सुभावहरू

५.१ प्राप्ति	३२
५.२ निष्कर्ष	३३
५.३ सुभावहरू	३४
५.३.१ नीति निर्माण तहको लागि सुभावहरू	३४
५.३.२ कार्यान्वयन तहका लागि सुभावहरू	३५
५.३.३ अनुसन्धान तहको लागि सुभावहरू	३६
सन्दर्भसूची	
अनुसूचीहरू	

तालिकासूची

	पृष्ठ सङ्ख्या
तालिका १ : विद्यार्थी मूल्याङ्कनको वर्तमान तरिका	१७
तालिका २ : विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणालीको अन्तुगमन	१८
तालिका ३ : पाठ्यक्रमले तोकेको मापदण्डको अवस्था	१९
तालिका ४ : कार्यसंचयिका निर्माण र प्रयोगको अवस्था	२०
तालिका ५ : कक्षाकार्यमा तथा गृहकार्य परीक्षणमा शिक्षकहरूको सहभागिता	२१
तालिका ६ : कक्षा तथा गृहकार्य परीक्षणमा शिक्षकहरूको सहभागीता	२३
तालिका ७ : सिकाइबाट विद्यार्थीको व्यावहारमा प्रभाव	२४
तालिका ८ : अतिरिक्त क्रियाकलापको स्थिति	२६